O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI VA QOZOG‘ISTON RESPUBLIKASI O‘RTASIDAGI STRATEGIK SHERIKLIK VA ITTIFOQCHILIK MUNOSABATLARINING EVOLYUTSIYASI (1991–2022-YILLAR)

Tursunov Asror Allanazarovich
Xalqaro innovatsion universiteti
Tarix fanlari bo‘yicha falsafa doktori PhD. Professor
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.23682440

Annotatsiya: Ushbu tezisda 1991–2022-yillar oralig‘ida O‘zbekiston Respublikasi va Qozog‘iston Respublikasi o‘rtasidagi siyosiy-diplomatik, savdo-iqtisodiy hamda madaniy-gumanitar aloqalarning shakllanishi va rivojlanish bosqichlari ilmiy-tarixiy jihatdan tahlil etilgan. Ikki davlat munosabatlarining dastlabki yillardagi ehtiyotkorlik va raqobat elementlaridan bosqichma-bosqich institutsional hamkorlik, strategik sheriklik va ittifoqchilik darajasiga ko‘tarilish omillari ochib berilgan.
Kalit so‘zlar: O‘zbekiston, Qozog‘iston, diplomatik aloqalar, savdo-iqtisodiy hamkorlik, madaniy-gumanitar aloqalar, strategik sheriklik, ittifoqchilik munosabatlari, Markaziy Osiyo.

KIRISH

Bugungi global geosiyosiy qayta shakllanish, Yevroosiyoda transport-kommunikatsiya tizimlarining diversifikatsiyalashuvi va mintaqaviy xavfsizlikning kuchayishi sharoitida Markaziy Osiyo xalqaro munosabatlar tizimida mustaqil mintaqaviy sub'ekt sifatida namoyon bo‘lmoqda. O‘zbekiston va Qozog‘istonning geografik yaqinligi, iqtisodiy salohiyati, demografik ko‘lami hamda tarixiy-madaniy mushtarakligi ikki davlat o‘rtasidagi munosabatlarni mintaqaviy jarayonlarning muhim omiliga aylantirmoqda. Mazkur jarayonni ilmiy-nazariy jihatdan asoslashda neorealizm va konstruktivizm nazariyalari komplementar tarzda qo‘llanilgan bo‘lib, davlatlarning milliy manfaatlari, xavfsizlik ehtiyojlari bilan bir qatorda o‘zaro ishonch va tarixiy-madaniy yaqinlik omillari ham ochib berilgan.

Ikki davlat o‘rtasidagi siyosiy-diplomatik aloqalar 1991–2016-yillarda suverenitetni mustahkamlash va ko‘pvektorli tashqi siyosat yuritish sharoitida rivojlanib, 1992-yilgi "Do‘stlik" va 1998-yilgi "Abadiy do‘stlik" shartnomalari kabi huquqiy poydevorlarni yaratdi. 2016-yildan keyingi davrda esa tashqi siyosatda pragmatik va ochiq munosabatlar ustuvorlik kasb etib, 2018-yildan yo‘lga qo‘yilgan Markaziy Osiyo davlat rahbarlarining Maslahat uchrashuvlari mintaqaviy muammolarni hal etishning asosiy platformasiga aylandi. 2021-yilgi Deklaratsiya va 2022-yilgi Tarixiy Ittifoqchilik munosabatlari to‘g‘risidagi shartnoma ikki tomonlama munosabatlarni eng yuqori siyosiy yaqinlik cho‘qqisiga olib chiqdi.

Iqtisodiy munosabatlar postsovet deintegratsiyasidan institutsional moslashuv va strategik integratsiyaga qadar bo‘lgan yo‘lni bosib o‘tdi. 1990-yillardagi iqtisodiy inqirozlar va tanaffuslardan so‘ng, 2000-yillardan boshlab amaliy pragmatik hamkorlikka o‘tildi. 2016-yildan keyin erishilgan yuqori darajadagi kelishuvlar natijasida o‘zaro tovar ayirboshlash hajmi izchil o‘sib, 2022-yilda tarixiy ko‘rsatkich — 5 milliard AQSh dollaridan oshdi. Shuningdek, Transkaspiy xalqaro transport yo‘lagi, «Uchkuduk–Qizilorda» va «Turkiston–Shimkent–Toshkent» kabi transport-logistika loyihalari mintaqaning tranzit salohiyatini keskin oshirdi.

Madaniy-gumanitar hamkorlik ikki xalq o‘rtasidagi tarixiy va ma'naviy yaqinlikni mustahkamlashning muhim poydevori sifatida namoyon bo‘ldi. 2018-yilda Qozog‘istonda “O‘zbekiston

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

yili" va 2019-yilda O'zbekistonda "Qozog'iston yili"ning o'tkazilishi, shuningdek, ta'lim, fan va turizm sohalaridagi o'zaro almashinuvlar, O'qitish markazlari hamda OTMlar filiallarining ochilishi gumanitar integratsiyani chuqurlashtirdi. Xulosa qilib aytganda, 1991–2022-yillar mobaynida O'zbekiston va Qozog'iston o'rtasidagi munosabatlar oddiy qo'shnilikdan strategik sheriklik va ittifoqchilik darajasiga ko'tarilib, bu jarayon mintaqada barqarorlik, xavfsizlik va barqaror taraqqiyotni ta'minlashda hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Kechirasiz, avvalgi matnda foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati qoldirib ketilgan edi. Ushbu tezis mavzusi bo'yicha avtoreferatda keltirilgan asosiy ilmiy manbalar va adabiyotlar ro'yxati quyidagilardan iborat:

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining 2012-yil 10-sentyabrdagi O'RQ-330-sonli «O'zbekiston Respublikasining Tashqi siyosiy faoliyati konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasining Qozog'iston Respublikasi o'rtasida ittifoqchilik munosabatlari to'g'risida gi Shartnoma (Toshkent, 2022-yil 22-dekabr).
3. Мирзиёев Ш.М. Бўлажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз / Ш.М. Мирзиёев. – Т.: «Ўзбекистон» НМИУ, 2017. – 354 б.
4. Tursunov A.A. Mustaqillik yillarida O'zbekiston-Qozog'iston siyosiy, iqtisodiy va madaniy aloqalari tarixi (1991–2022 yillar). Monografiya. Qarshi, 2026.
5. Арипов Р.М. Центральная Азия: Общность интересов. – Т.: Шарк, 2005.
6. Рахимов М.А. Международное сотрудничество Узбекистана в контексте обеспечения стабильности и устойчивого развития в Центральной Азии. – Т., 2011.
7. Нуриддинов Э.Э. Ўзбекистон Республикасининг ташқи иқтисодий фаолияти: асослари ва устувор йўналишлари // Ўзбекистон тарихи. – 2000. – №4.
8. Тулапова С.А. Развитие международных культурных связей независимого Узбекистана и их значение как фактора укрепления его стабильности: Автореф. дисс. ... канд. ист. наук. – Т., 1994.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.